

INICIATĪVA
**LAIMĪGI
BĒRNI**

APAS tiesiskā ietvara nepieciešamība – mīts vai realitāte

Rudīte Osvalde,
Pārresoru koordinācijas centra vadītāja vietniece,
Attīstības plānošanas nodaļas vadītāja

EIROPAS TIESĪBU TELPA

Eiropas Savienības Pamattiesību harta (2000) - pirmais ES konstitucionālā līmeņa tiesību akts, kurā iekļautas detalizētas atsauces uz bērnu tiesībām un noteikti 3 būtiski principi:

- tiesības atbilstoši vecumam un briedumam ***brīvi paust savu viedokli***;
- tiesības uz to, lai visās darbībās, kas attiecas uz bērniem, pirmkārt tiktu ņemtas vērā ***bērna vislabākās intereses***;
- tiesības regulāri uzturēt personiskas attiecības un tiešus kontaktus ***ar abiem vecākiem***.

Lisabonas līgums (2009. gads)

Eiropas Komisijas paziņojums “Īpaša vieta bērniem ES ārējās darbībās”, lai integrētu bērnu tiesības visās ES darbībās ar valstīm, kas nav ES dalībvalstis

ES Padomes pamatnostādnes par bērnu tiesību veicināšanu un aizsardzību.

ES Ieteikums «leguldījums bērnos: nabadzības apburtā loka pārraušana» (2013)

ANO BĒRNU TIESĪBU KONVENCIJA

ANO Bērnu tiesību konvencija (1989):

- ANO Bērnu tiesību komiteja 2005. gadā rekomendēja veltīt īpašu uzmanību **resursu piešķiršanai bērniem agrīnajā vecumā jeb bērniem līdz astoņu gadu vecumam**, tādējādi nodrošinot mazu bērnu tiesību pilnīgu īstenošanu šajā svarīgajā dzīves posmā (paturot prātā agrīnā bērnībā gūtās pieredzes ietekmi uz bērnu izredzēm ilgtermiņā).
- Dalībvalstis aicinātas pieņemt vispārējus, stratēģiskus plānus **ar noteiktu termiņu** attiecībā uz agrīno bērnību, **palielinot cilvēkresursus un finanšu resursus**, ko piešķir agrīna vecuma bērniem paredzētiem pakalpojumiem un programmām.

Dokumentā atzīts, ka **«agrīnā bērnība ir kritisks periods bērnu tiesību īstenošanai»**.

ANO BĒRNU TIESĪBU KONVENCIJA LATVIJĀ

Kopš pievienošanās konvencijai Latvijas valdība sniegusi Bērna tiesību komitejai trīs ziņojumus.

Komiteja sniegusi noslēguma secinājumus:

(2001; 2006; 2016)

- BĢILM likvidēšana 2009. gadā un tās funkciju sadalījums LM, TM un IZM **var kavēt visaptverošas aizsardzības pasākumu efektīvu koordināciju un bērnu tiesību nodrošināšanu;**
- nepieciešams **paātrināt mehānisma izveidi,** lai risinātu bērnu tiesības **agrīnā vecuma bērnībā.**

ATBALSTS LATVIJAS BĒRNU TIESĪBĀM: ATTĪSTĪBAI UN LABBŪTĪBAI

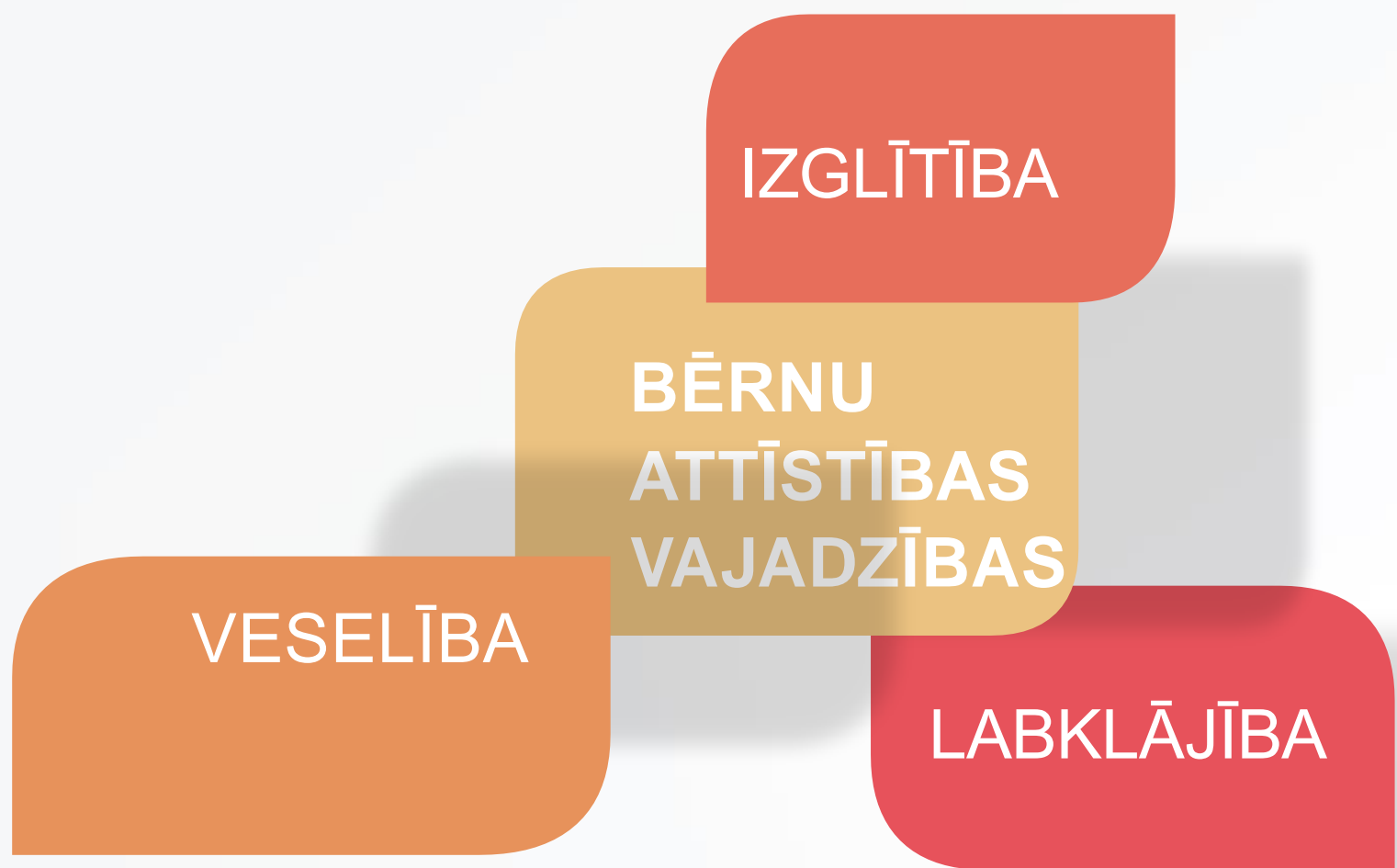
DEKLARATĪVI
LIKUMDOŠANĀ

PRAKSĒ

ANO BĒRNU TIESĪBU KONVENCIJA		
KONVENCIJA PAR PERSONU AR INVALIDITĀTI		
BĒRNU TIESĪBU AIZSARDZĪBAS LIKUMS		
UNIVERSĀLS ATBALSTS VESELĪBĀ, IZGLĪTĪBĀ		
AGRĪNS SITUĀCIJAS SKRĪNINGS		
STARPINSTITUCIONĀLĀ SADARBĪBA		
AGRĪNS PREVENTĪVS ATBALSTS		

(PKC pāsūtītais pētījums, 2022)

VALSTS ILGTSPĒJAS PAMATS - BĒRNI

IZAICINĀJUMI:

- iet līdzī laikam un pasaules attīstības tendencēm agrīnās bērnības politikas jomā
- paradigmas maiņa
 - no sociālās aprūpes uz mazas personības audzināšanu
 - no seku risināšanas uz agrīno preventīvo atbalstu
- pāreja no fragmentēta uz attīstības vajadzībās balstītu savlaicīgu holistisku atbalstu
- vienoti koordinētas un pārvaldītas, starpnozaru integrētas bērnu agrīnā preventīvā atbalsta sistēmas izveide
- agrīnie ieguldījumi nesīs augļus valstij pēc 18 gadiem!

INICIATĪVA
LAIMĪGI
BĒRNI

BĒRNI-
LATVIJAS
NĀKOTNE?
AGRĪNĀ ATBALSTA
SISTĒMAS IZVEIDE
2022.2022.

KUR MĒS ESAM ŠODIEN?

- Mērķis un vērtības vairs nav pašsaprotamas visiem - nepieciešams plašāks skatījums un izpratne
- NAP2027 prioritāte “Stipras ģimenes, veseli un aktīvi cilvēki”
- Izglītības attīstības pamatnostādnes 2021. – 2027 un to īstenošanas plāns.
- Bērnu, jauniešu un ģimenes politikas pamatnostādņu 2021.- 2027. projekts
- APAS vieta topošās Valdības deklarācijā
- Politiskās atbildības nenoteiktās aprises

ESOŠĀ REGULĒJUMA NEPIETIEKAMĪBA

Izglītības
likums

Vispārējā
s
izglītības
likums

Bērnu tiesību
aizsardzības
likums

Ārstniecība
s likums

Likums par
pašvaldībām

atbalsta pasākumu

Jaunatnes
likums

Sociālo
pakalpojumu
uns oficiālās
palīdzības

JAUNĀ REGULĒJUMA IECERE UN PAMATOJUMS

1

APAS vienotas darba valodas izveide:
Jēdzienu un terminoloģijas noteikšana

Integrēta Pakalpojumu groza

izveide:

Vienotas APAS vadlīnijas un prakse
visā valstī

2

Tiesiskā ietvara izstrāde nacionāla līmeņa
APAS sistēmai -holistiskai, valsts publiskās
pārvaldes vertikālē un horizontālē
starpinstitucionāli nostiprinātai un koordinēti
pārvaldītai un ieviestai daudzfunkcionālos
sadarbības tīklos.

3

Resursu nodrošināšana:
Profesionāli atbalsta speciālisti
Metodiskie instrumenti
Finansējums

4

ESOŠĀ SISTĒMA SEVI IR IZSMĒLUSI

- Sadrumstalota vairāku ministriju politiskajā atbildība
- Nav vienota redzējuma par turpmāko bērnu politikas attīstību Latvijā kopumā
- Nav noteikta konkrēta politiski atbildīgā amatpersona
- Netiek piešķirts koordinēts valsts finansējums
- Nav viena koordinējošā un atbildīgā institūcija

Rezultātā pakalpojumi:

- nav vispār vai tiem nav koordinēta pārklājuma visā valstī
- tiek īstenoti atsevišķu pārejošu pilotprojektu veidā
- tiem akūti trūkst pierādījumos balstīti agrīnās intervences instrumenti

Akūti trūkst speciālisti!

RISINĀMIE JAUTĀJUMI

Likumdošanā šobrīd neeksistējoši jēdzieni:

- bērnu labbūtība, - lai gan tas ir Bērnu tiesību aizsardzības konvencijas definēts mērķis
- profilakse un agrīna intervence, - lai gan tas ir būtisks apsteidzoši īstenojamu darbību kopums bērnu veselības un attīstības risku novēršanai, ko īsteno arī ārpus veselības sektora
- iekļaujoša izglītība - nav definēta (ir tikai 1 teikums)

Iepriekšējo gadu konsolidāciju rezultātā **kritiski samazināti resursi:**

- pediatrijai kā pastāvīgai veselības jomai, kuras redzeslokā ir bērna attīstības vajadzības;
- speciālai un iekļaujošai izglītībai
- bērnu un ģimenes politikai
- **psihiskā veselība kā tabu tēma**, neskatoties, ka psihisko traucējumu izplatība populācijā, arī bērnu vidū pasaulē pieaug.

IZGLĪTĪBA

BĒRNU
ATTĪSTĪBAS
VAJADZĪBAS

VESELĪBA

LABKLĀJĪBA

INICIATĪVA
LAIMĪGI
BĒRNI

BĒRNI-
LATVIJAS
NĀKOTNE?
AGRĪNĀ ATBALSTA
SISTĒMAS IZVEIDE
2.12.2022.

ATBALSTA LIKUMA IETVARS (I)

MĒRĶIS

Izveidot proaktīvu, horizontālu, vairākas politikas jomas aptverošu sistēmu, kura agrīni identificē riskus un apsteidzoši reaģē uz bērnu attīstības vajadzībām, tādējādi sekmējot bērnu labbūtību un attīstības potenciālu

UZDEVUMI, definēt agrīnā preventīvā atbalsta:

- **Jēdzienus:** *agrīns preventīvs atbalsts, agrīna intervence, profilakse;*
- **Pamatprincipus:** valsts pienākums ir nodrošināt bērnu, jauniešu un ģimeņu *labbūtību, paradigmas maiņa – bērni un ģimene kā vērtība u.c.*
- **Pakalpojumus:** sistēmiski koordinēts, uzraudzīts un ieviests pasākumu kopums
- **Institucionālo risinājumu un atbildību sadalījumu** agrīnās bērnības politikas īstenošanā
- **Finansēšanas principus** un nosacījumus no valsts un pašvaldību budžetiem

ATBALSTA LIKUMA IETVARS (II)

SASNIEDZAMIE REZULTĀTI:

- **lezīmē** jaunu, līdz šim Latvijas politikā un tiesību sistēmā neesošu **agrīnās bērnības politikas vienotu tvērumu**
- **levieš koordinētu caurviju politiku** bērnu tiesību īstenošanā
- **Sabalansē** pieejamos **resursus** un plāno jaunus
- **Veido** agrīnā preventīvā **atbalsta sistēmu**
- Īsteno **pedagoģiski medicīnisko komisiju reformu**

AGRĪNĀ PREVENTĪVĀ ATBALSTA SISTĒMA

APAS veido mūsdienīgu, visaptverošu nacionālā līmeņa sistēmu koordinētam atbalstam bērniem, kura:

- **Atbalsta bērnu** un viņu ģimeņu piekļuvi pakalpojumiem bērna attīstības potenciāla atraisīšanai
- **Mobilizē visus** bērnu attīstībai nepieciešamos resursus un iesaista institūcijas, ģimeni
- **Agrīni atklāj** bērnus, kuriem ir attīstības izmaiņas un/vai izmaiņu risks vai nopietns attīstības kavēšanās risks
- **Iejaucas atbilstoši** identificētajām bērnu attīstības vajadzībām, lai novērstu vai samazinātu attīstības kavēšanās riskus un/vai to ietekmi

MĒRĶGRUPAS AGRĪNAM ATBALSTAM

Jebkurš bērns iespējami agrīnam atbalstam jebkurā vecumā, tostarp vēl nedzimuša bērna vecāki.

Prioritārās mērķgrupas -

- bērni vecumā no 0 līdz 10 gadiem ar attīstības grūtībām un traucējumiem
- bērni, kuriem ir nopietns attīstības kavēšanās risks
- vecāki ar vāju izpratni par bērna attīstību, audzināšanu
- ļoti jauni vecāki
- vecāki ar depresiju vai citiem garīga rakstura traucējumiem un atkarībām

Fiziskā veselība

Sasniegumi skolā un darba tirgū

FIZISKĀ
ATTĪSTĪBA

KOGNITĪVĀ
ATTĪSTĪBA

SOCIĀLĀ
UN
EMOCIONĀLĀ
ATTĪSTĪBA

UZVEDĪBAS
ATTĪSTĪBA

Psihiskā veselība un labklājība

Uzvedības traucējumi, vardarbība, anti-sociāla uzvedība

VALSTS UZDEVUMI APAS NODROŠINĀŠANĀ

- **Stratēģijas un politikas izstrāde**
- **Pakalpojumu infrastruktūras izveide** un tās pārvaldība
- Pakalpojumu **pieejamības nodrošināšana**
- Pierādījumos balstītu **metodisko instrumentu attīstīšana**
- Pakalpojumu **metodiskās vadības** koordinācija
- Pakalpojumu **kvalitātes standartu** izstrāde un uzraudzība
- **Speciālistu apmācības** un metodiskais atbalsts
- Monitorings un novērtēšana
- **Finansējuma plānošana** un **nodrošināšana**
- **Vienotas valsts informācijas sistēmas** izveide un uzturēšana

INSTITUCIONĀLAIS IETVARS (I)

Atbildīgais MK loceklis:

- APAS sistēmas izveidei, ieviešanai un uzraudzībai LR Saeimas iecelts MK loceklis
- **organizē un uzrauga** tiesiskā regulējuma izpildi
- **atbild par integrētu sadarbību** ar nozaru ministriem
- regulāri rīko konsultācijas ar citiem ministriem, LPS un citām nevalstiskām organizācijām
- **sagatavo** ikgadējo darba plānu APAS ar **budžeta pieprasījumu**
- sniedz Saeimā pārskatu par APAS darba plāna izpildi

APAS Koordinējošā padome:

- iekļauj ministrus, kas iesaistīti APAS sistēmas funkcionēšanā
- iesaistītie ministri **sadarbojas** vienotu APAS mērķu sasniegšanā
- ministrijas **dod savu ieguldījumu** APAS ikgadējā integrētā darba plāna izstrādē un finansēšanā

INSTITUCIONĀLAIS IETVARIS (II)

Izpildinstitūcija - Bērnu attīstības izpētes centrs (BAIC)

(līdz šim PKC iniciatīvā virzīts kā Pedagoģiski psiholoģiskā atbalsta dienests)

- izstrādā bērnu **attīstības vajadzību novērtēšanas instrumentus**
- attīsta un piedāvā pakalpojumus un to **metodisko nodrošinājumu**
- izstrādā un uztur vienotas risku analīzes un vadības **informācijas sistēmu**
- izstrādā sadarbības modeļus ar pašvaldībām un citiem pakalpojumu sniedzējiem
- veic pakalpojumu īstenošanas **kvalitātes uzraudzību un rezultātu ilgspējas monitorēšanu**
- īsteno apmācības un konsultācijas bērniem un ģimenēm
- sniedz metodisku atbalstu un tālākizglītību APAS jomā strādājošiem speciālistiem

PAŠVALDĪBU UZDEVUMU IZPILDES KOORDINĒŠANA

- **Vietēja līmeņa plānošanas dokumentos mērķēti tverta APAS**
- Nodrošināta iespēja saņemt pakalpojumus un intervences **bērna dzīvesvietā**
- Valsts monitorētu pakalpojumu attīstīšana
- **Visa veida atbalsts speciālistiem** – noturēšana, piesaiste
- Racionāla finansējuma plānošana un **finanšu līdzekļu pieprasīšana**
- Vietējās **infrastruktūras izveide un pārvaldība**

VALSTS UN PAŠVALDĪBU SADARBĪBA

Bērnu attīstības izpētes centra reģionālās struktūrvienības tiek veidotas uz lekļaujošas izglītības atbalsta centru bāzes un tās veic reģionālā metodiskā centra funkcijas APAS pakalpojumiem

Teritoriālo struktūrvienību **konsultatīvās padomes:**

- veido pārstāvji no tās darbības teritorijā ietilpstošo pašvaldību iestāžu speciālistiem
- sekmē reģiona institūciju optimālu sadarbību vienotas politikas īstenošanā APAS jomā
- nodrošina APAS pakalpojumu attīstības plānošanu vietējā līmenī
- koordinē sadarbību starp reģiona izglītības, veselības, sociālās jomas un citām institūcijām
- sadarbojas ar nacionālā līmeņa APAS koordinatoru

KĀPĒC TAGAD UN NEKAVĒJOTIES?

Bērnību jau nevar atlikt. Bērna izaugsmei mēs nevaram teikt: “Pagaidi, rīt kaut kad ...”. Bērnība vienkārši notiek. .

Labāk vai sliktāk, pareizi vai kļūdaini, viegli vai ar grūtībām, bet notiek. Paiet

- Jo problēmas tikai eskalējas - bērnu attīstības grūtības skar teju 20% bērnu viņu pieaugšanas ceļā, taču APAS speciālistu pieejamības situāciju nu jau raksturo apzīmējums «akūts trūkums»
- jo esošais tiesiskais ietvars nevar nodrošināt mūsdienīgu pieeju un atbalstu
- «Neesošā agrīnā bērnības politika: spieķi nākotnes riteņos»

L.T. Nīcmane

MŪSU KOMANDA ŠOBRĪD

Olita

Bērnu attīstības psiholoģijas eksperte,
Konferences «Bērni – Latvijas nākotne?
Agrīnā atbalsta sistēmas
izveide» organizētāja,
psiholoģe

Rudīte

Vienotas atbalsta sistēmas izveides
Latvijas bērniem aizsācēja,
ilgtspējīgas agrīnās politikas izveides
tiesiskā ietvara izstrādātāja,
juriste

Sigita

Vienotas atbalsta sistēmas
izveides Latvijas bērniem
aizsācēja,
APAS pakalpojuma groza bērnu
attīstības potenciāla atraisīšanai
izveides vadītāja, socioloģe

Nita

Demogrāfisko lieto centra
koordinatore,
eksperte ģimenes politikas
jomā,
socioloģe

Dace

Ārvalstu pieredzes un
labās prakses projektu
koordinatore, STOP 4-7
programmas
koordinatore Latvijā,
ārējo sakaru
speciāliste.

INICIATĪVA
LAIMĪGI
BĒRNI

«Visa veida labklājība un līdzsvars, arī emocionālais, ir svarīgs katram un jebkurā vecumā.

Ja mums rūp mūsu bērnu izaugsmes iespējas, ir nozīmīgi, ka cenšamies uzlabot viņu situāciju šodien un nākotnē, - jo svarīga ir katra diena un kopš paša dzīves sākuma.

Lai mums visiem kopā izdodas tuvināties šai vīzijai par laimīgiem bērniem un pieaugušajiem, jo tā visi kopā varam veidot laimīgākas ģimenes un labāku Latviju!»

Vaira Vīķe Freiberga

2021.gada 12.novembrī, PKC konferencē

PALDIES PAR UZMANĪBU!

Pārresoru koordinācijas centrs

Tālrunis: 29116115

E-pasts: rudite.osvalde@pkc.mk.gov.lv

Adrese: Brīvības bulvāris 36, Rīga, LV-1520

Mājaslapa: www.pkc.gov.lv; www.laimigibērni.lv

www.pkc.gov.lv
LAIMĪGI BĒRNI